Posudek disertační práce
Leo Spitzer: Stylistické studie z románských literatur,
kterou předložil doc. PhDr. Jiří Pelán,
v Praze, FFUK, 2008

Disertační práce docenta Jiřího Pelána je svou podobou poněkud nestandardní, její úroveň je ovšem vysoce nadstandardní a po mém soudu ukazuje další cestu, po níž by se badatelské projekty našich doktorandů mohly v budoucnu ubírat.

Autor předložil komentovaný překlad vybraných studií Lea Spitzera, práci, v níž pokračuje ve své snaze zprostředkovat českému čtenáři kontakt s teoretickým dílem předních evropských literárních vědců.

Hned v úvodu nutno poznamenat, že i přes úctyhodný rozsah celého souboru, zůstává velký díl práce Jiřího Pelána, představující nespočet hodin strávený v knihovnách při bibliografických rešerších, čtenáři skryt, neboť je zredukován na necelé dvě desítky stran soupisu Výběrové bibliografie Lea Spitzera. Pořizování bibliografie tohoto autora navíc ztěžoval fakt, že Spitzerovo hlavní dílo reprezentují početné studie rozeseté po odborných periodikách či publikacích. Ze značného objemu textu autor vybral studie, které jednak sledují časový oblouk Spitzerova celoživotního literárněvědného bádání a zároveň umožňují nahlédnout obdivuhodný odborný záběr tohoto rakouského lingvisty a literárního badatele. Docent Pelán spolu s profesorem Stromšíkem, který je autorem překladu několika studií z němčiny, se kromě úvodního oddílu, jenž zahrnuje významné teoretické práce, zaměřili na stati z oblasti románských literatur, s důrazem na velké autory literatury francouzské (Rudel, Rabelaise, Voltaire, La Fontaine, Proust, Butor), španělské (Quevedo, Góngora, Pedro Calderón de la Barca) a italské (Dante, Leopardi).

Vzhledem k tomu, že Leo Spitzer publikoval v několika jazycích, pořizoval Jiří Pelán překlady nejen z francouzštiny a italštiny, nýbrž i z němčiny a angličtiny, a ve studiích věnovaných španělským autorům se musel při dohledávání citátů z originálu, které Spitzer ponechával nepřeložené, zorientovat také ve španělštině. Tím potvrdil oprávněnost požadavku jazykových kompetencí doktoranda, jenž by měl být v tomto ohledu dostatečně vybaven, aby měl přístup k primární i sekundární literatuře nelimitované jen jedním cizím jazykem. Jelikož hodnocení úrovně překladu je spíše mimo rámec posudku, a navíc jméno Jiřího Pelána je v tomto ohledu zárukou kvality, chci pouze zdůraznit známý fakt, že překlad textu, a o překladu textu odborného to platí dvojnásob, je zároveň jeho interpretací, vycházející z předcházejících stádií pečlivého čtení a podrobné analýzy. A to je důvod, proč se domnívám, jak jsem už předeslala úvodem, že disertační práce předkládající komentovaný překlad odborného textu, by měly být v našem oboru vítány. Zaprvé, překlad prověří doktorandovu schopnost analýzy a interpretace, a zadruhé, taková práce (samozřejmě za předpokladu, že je zdařilá) představuje značný přínos pro odborné publikum, a to nejen jednoho oboru či specializace.

Docent Pelán doplnil výbor o monografickou studii o Leu Spitzerovi, v níž čtenáři přibližuje životní a tvůrčí dráhu této výjimečné osobnosti. Sledujeme tak autorovo zrání v době, kdy se pozitivistické jistoty předchozí generace začínají hroutit, jeho hledání nové cesty k analýze literárního textu, vedoucí skrze důraz na jeho jazykovou stránku, jež přirozeně vedla k zájmu o stylistiku. Pelán zdůrazňuje, že třebaže Spitzerův badatelský vývoj je plný revizí předchozích závěrů i protiřečení, jako celek představuje velmi kompaktní dráhu, při které autor nikdy neztratil ze zřetele člověka, ukrytého za textem a k němuž text promlouvá, a to ani během svého „strukturalistického" období. Pelánova studie sleduje také Spitzerovu polemiku

s významnými literárními kritiky a historiky jeho doby, italianisty určitě zaujmou jeho výhrady k některým tezím Croceho idealismu, jako je např. rozkládání básnické skladby na poezii a ne-poezii, (rozumová kostra obložená lyrickými vycpávkami) na základě umělecké „intuice". Spitzerovi zas jeho odpůrci vytýkali zejména nedostatečnou metodologii bádání. Jeho práce skutečně dokládají, že jeho úsilí nesměřovalo k vytvoření velkého teoretického díla založeného na novém metodologickém přístupu ke zkoumání textu. Spitzer dával přednost analytickým studiím pracujícím s konkrétními texty bez ctižádosti abstrahovat ze svých závěrů příliš obecné pravdy o zákonitostech literárního díla. Naopak, soustřeďoval svůj zájem na odlišnosti, odchylky (vypůjčil si Freudův termín, ale jak sám dodává, přidal k němu kladné znaménko), originální inovace jednotlivých autorů. Čteme-li však stati v Pelánově výboru, postupně si uvědomujeme, že ač Spitzerova metodologie není přímo explicitně formulována, implicitně vysvítá právě z jeho na první pohled tak nesourodého kritického díla.

To nás zaujme především nezastíranou subjektivitou pohledu, Spitzer vždy hovoří za sebe, životní empirie neodbytně vstupuje do percepce a interpretace textu, a lingvistickou přesností vycházející z autorova neobyčejného jazykového nadání a zázemí; jazyková (či později stylistická) analýza textu je pro něj zásadním krokem k jeho uchopení.

Docent Jiří Pelán tak výborem z rozsáhlého Spitzerova díla připravil českému publiku intenzivní setkání se studiemi, které nejen přinášejí velmi originální analýzu děl patřících do pomyslného zlatého fondu světové literatury, ale zároveň dokumentují půl století vývoje myšlení o literatuře a literárního myšlení.

Závěrem si dovolím poznámku o „šťastném setkání" dvou literárních badatelů. Když se podíváme na kritické stati Jiřího Pelána, mám na mysli jeho dva svazky

Kapitoly z francouzské a italské literatury (Torst 2000) a *Kapitoly z francouzské, italské a české literatury* (Karolinum 2007), zjistíme, že Spitzerova nemetodická metoda přístupu k literárnímu dílu skrze jeho stylistickou analýzu, je Pelánovi, který většinu děl analyzovaných ve výše zmíněných statích také překládal, vlastně velmi blízká. I proto se domnívám, že předložená disertační práce je výjimečná nejen svým širokým záběrem, vysokou profesionalitou, ale i tím, že Leo Spitzer má v Jiřím Pelánovi modelového čtenáře, empatického překladatele i vnímavého kritika.

Jak vyplývá z mého posudku, práci hodnotím jako nadprůměrnou a obhajobě ji doporučuji bez výhrad.

V Praze 14. 8. 2008

PhDr. Alice Flemrová, Ph.D.